

Roman Roszko

Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk
Warszawa

LEKSYKALNE WYKŁADNIKI HIPOTETYCZNOŚCI W JĘZYKACH POLSKIM I LITEWSKIM

1. Wstęp. Teoretyczne badania konfrontatywne

Przedstawiane w tym artykule zagadnienie leksykalnych wykładników hipotetyczności w polsko-litewskiej konfrontacji zostało przygotowane na podstawie założeń teoretycznych badań konfrontatywnych. Już na samym wstępie należy wyraźnie podkreślić, że teoretyczne badania konfrontatywne odrzucają podejście bezpośredniej konfrontacji języków naturalnych. Każdy z analizowanych języków jest zestawiany z językiem-pośrednikiem, będącym *tertium comparationis* w prowadzonych badaniach. Język-pośrednik to nic innego jak relatywnie prosta, ścisła i wewnętrznie spójna definicja pojęcia – kategorii semantycznej. W niniejszym artykule język-pośrednik odnosi się do pojęcia semantycznej kategorii hipotetyczności. Warto odnotować, że pojęcie języka-pośrednika zostało wprowadzone do literatury przedmiotu przez Zespół Semantyki Instytutu Sławistyki PAN (podówczas Pracownię Języków Południowosłowiańskich), por. [Projekt 1984; Koseska, Gargov 1990], a za punkt wyjścia przyjęto anglojęzyczny termin *interlanguage* [Selinker 1972]. Bezpośrednia konfrontacja języków prowadzi do mechanicznego szukania dla wybranych form z języka wyjściowego ich odpowiedników w języku docelowym. Najczęściej w takich badaniach konfrontatywnych język wyjściowy oznacza język ojczysty, a język docelowy – język obcy. Nietrudno zauważyć, że w zależności od tego, który z języków przyjmuje się za wyjściowy, który zaś za docelowy, uzyskuje się całkiem odmienne wyniki. Nawet suma wyników obu różnie ukierunkowanych konfrontacji nie daje wyczerpującego opisu, wprost przeciwnie – staje się zbiorem sprzecznych wewnętrznie odpowiedniości.

Przyjęty dla niniejszej konfrontacji model teoretycznych badań konfrontatywnych zakłada następującą kolejność badań. Najpierw definiuje się język-pośrednik dla badanego zagadnienia. Ten etap prac obejmuje nie tylko definicję samego pojęcia,

lecz również opis wyróżnianych podkategorii. Następnie każdy z języków poddawanych konfrontacji (polski i litewski) zestawia się wprost z językiem-pośrednikiem. Uzyskane wyniki oddzielnych, niezależnych konfrontacji język-pośrednik – język polski i język-pośrednik – język litewski podaje się równoległe. Dzięki takiemu zabiegowi metodologicznemu uzyskuje się wiarygodny wynik polsko-litewskiej konfrontacji, który nie zostaje obciążony błędami wynikającymi z projekcji struktury jednego języka (wyjściowego) na wykaz odpowiedniości w drugim języku (docelowym). Warto zwrócić uwagę na fakt, że teoretyczne badania konfrontatywne czynią możliwą analizę wykładników znaczeń, które mają w zestawianych językach odmienny stopień formalizacji. Opisowana tu semantyczna kategoria hipotetyczności jest tego dobrym przykładem. Otóż język litewski wykształcił leksykalne, morfologiczne i syntaktyczne środki wyrazu znaczeń hipotetycznych, podczas gdy język polski – leksykalne i syntaktyczne.

2. Definicja znaczeń hipotetycznych

Przyjmowana tu definicja znaczeń hipotetycznych wywodzi się z prac Vjary Maldjiewej [Maldżiewa 2003]. Hipotetyczność przyjmuje się za jedną z kategorii charakterystycznych dla języka naturalnego, która wyraża subiektywny stosunek nadawcy (mówiącego) do przedstawianych przez siebie stanów i zdarzeń¹.

Hipotetyczność rozumiana jest zgodnie z założeniami teoretycznych badań konfrontatywnych jako kategoria zdaniowa. W związku z tym analizie zostają poddane wszystkie środki językowe – leksykalne, morfologiczne, syntaktyczne². Maldjiewa definiuje kategorię hipotetyczności jako jedną z kategorii językowych, której treść jest prosta. Cechą wyróżniająca kategorię hipotetyczności jest obecność w semantycznej strukturze zdania hipotetycznego funktora możliwości³. Maldjiewa przyjmuje stopniowalność znaczeń hipotetycznych. W związku z tym na prostej opisywanej parametrem prawdopodobieństwa rozmieszcza wartości krańcowe prawdy (1) i fałszu (0) oraz pewną liczbę punktów pośrednich. Wielkość 1/2 autorka wyklucza z możliwych wartości hipotetycznych znaczeń. W pracy Danuty Roszko, która również odnosi się do prac Maldjiewej, ta kwestia gradacji znaczeń hipotetycznych zostaje przedstawiona odmiennie. Tam wielkość 1/2 jest uznawana za neutralną, dla której wartości prawdopodobieństwa zdania $P(x)$ i jego negacji $\sim P(x)$ są jednakowo prawdopodobne. Inaczej ujmując, wielkość 1/2 jest to taki stopień prawdopodobieństwa, którym nadawca nacechowuje opisywane w zdaniu treści jako niepewne, bez dodatkowej propozycji/sugestii interpretacji bardziej lub mniej zbliżonej do wartości

---

¹ Pojęcia stanu i zdarzenia nawiązują do implementacji sieci Petriego w opisie zjawisk językowych [Mazurkiewicz 2008].

² W niniejszym artykule opis zostaje zawężony do leksykalnych wykładników hipotetyczności.

³ W strukturach zdań modalnych może wystąpić funktor możliwości lub funktor konieczności.

którejs z wartości krańcowych: prawdy lub fałszu. Do takiego pojmowania wartości środkowej (1/2) na skali prawdopodobieństwa skłoniły autorkę wyniki badań nad wykładnikami modalności możliwościowej w litewskiej gwarze puńskiej, por. [D. Roszko 2006]. W tej pracy stwierdza się bowiem, że użycie form gwarowego perfectum jest równoznaczne z wyrażeniem wartości 1/2 prawdopodobieństwa. Możliwość gradacji stopnia prawdopodobieństwa pojawia się wraz z użyciem leksykalnych lub syntaktycznych gwarowych wykładników hipotetyczności.

3. Parafraza znaczeń hipotetycznych

W teoretycznych badaniach konfrontatywnych przyjmuje się dwa sposoby prezentacji znaczeń, jednym z nich są zapisy sformalizowane, drugim zaś – parafrazy. W niniejszej pracy dla zobrazowania znaczeń hipotetycznych wykorzystuje się eksplikację bazującą na parafrazie.

Parafraza przykładowego zdania hipotetycznego (wyróżnionego kursywą)⁴:

- [1] – Na proroka! – zawołał zmieszany i przelekły – *chyba lew bieży ku nam i jest już tuż!*
'Mówiący⁵ przypuszcza, że lew bieży ku nim⁶ i znajduje się bardzo blisko.'

4. Wykładniki modalności hipotetycznej w językach polskim i litewskim

Jak już zaznaczono we wstępie, wykładniki semantycznej kategorii hipotetyczności obejmują następujące środki wyrazu: leksykalne, morfologiczne i syntaktyczne. Dla języka litewskiego charakterystyczne są wszystkie wyżej wymienione środki. Język polski – w odróżnieniu od języka litewskiego – pozbawiony jest morfologicznych wykładników znaczeń hipotetycznych. W niniejszym artykule nie zajmujemy się przedstawieniem wykładników morfologicznych, dlatego posłużymy się przykładem z akademickiej gramatyki języka litewskiego, w którym litewska forma modus relativus jest morfologicznym wykładnikiem znaczeń hipotetycznych, por.:

- [2] Bene nuo žmonos jis *atsiskyręs esąs*. [Ambrazas (ed.) 1997: 264]
'Chyba nie mieszka razem z żoną (są w separacji).'

Również syntaktyczne wykładniki znaczeń hipotetycznych nie są przedmiotem analiz w tej pracy. Niemniej jednak w celu utworzenia pełnego obrazu moż-

---

⁴ Wszystkie prezentowane w tej pracy przykłady pochodzą z eksperymentalnego polsko-litewskiego korpusu równoległego.

⁵ Z szerszego kontekstu wynika, że osobą wypowiadającą te treści jest jeden z bohaterów powieści *W pustyni i w puszczy* Henryka Sienkiewicza – Staś Tarkowski.

⁶ Z kontekstu wynika, że są to główni bohaterowie *W pustyni i w puszczy* Henryka Sienkiewicza – Staś i Nel.

liwych wykładników hipotetyczności podaje się poniżej przykład wykorzystania konstrukcji syntaktycznych:

- [3] *Myszę, że Giese dałby sobie zapewne uciąć rękę, żeby się dowiedzieć chociażby tego, czemu tak się dzieje.*
Manau, jog Gezė būtų leidęs nukirsti sau ranką, kad galėtų sužinoti, kodėl taip dedasi.

5. Wykładniki leksykalne modalności hipotetycznej w językach polskim i litewskim

W obu analizowanych językach leksykalne wykładniki modalności hipotetycznej tworzą obszerną grupę leksemów. Wyjątkową cechą leksykalnych wykładników hipotetyczności jest to, że mogą one ujawniać różne poziomy prawdopodobieństwa treści wyrażanych przez nadawcę. Właśnie tę cechę wykorzystuje się do pogrupowania leksemów polskich i litewskich. Samą ideę podziału wykładników leksykalnych na grupy o różnym nasileniu cechy prawdopodobieństwa zapożyczono z pracy Maldjiewej [Maldźieva 2003]. Poniżej zostają zaprezentowane w uporządkowanej kolejności grupy leksemów zgodnie z wartościami przyjmowanymi na osi prawdopodobieństwa.

5.1. Grupa pierwsza

Do tej grupy wykładników o lekkim stopniu wyrażenia znaczeń hipotetycznych zaliczamy frazy złożone: polską *może i*, litewską *gal ir*:

- [4] *Może i* był pijany, ale wiedział, co mówi.
Gal jis ir buvo girtas, bet žinojo, ką sakęs.
- [5] Tak więc fizycy, a nie biologowie, wysunęli paradoksalne sformułowanie „maszyna plazmatyczna” rozumiejąc przez to twór, w naszym znaczeniu *może i* nie ożywiony, ale zdolny do podejmowania celowych działań na skalę – dodajmy od razu – astronomiczną.
 Taigi fizikai, o ne biologai pasiūlė paradoksalią formuluotę „plazminė mašina”, turėdami galvoj tvarinį, mūsų supratimu *gal ir* be gyvybės, tačiau gebantį tikslingai veikti, iškart pridurkim, astronominiui mastui.

Cechą charakterystyczną łączącą polskie i litewskie wykładniki tej grupy jest obecność polskiego *i* i litewskiego literalnego odpowiednika *ir*. Wymienione wyżej elementy wpływają na osłabienie siły prawdopodobieństwa, która towarzyszy samodzielnie użytym wykładnikom polskiemu *może i* i litewskiemu *gal*.

5.2. Grupa druga

W tym przypadku można mówić o wariancie grupy pierwszej. Wyróżnione w 5.1. wykładniki zostają mianowicie rozbudowane o prepozycyjny element polski *a* i jego literalny litewski odpowiednik *o*, por. wyrażenia złożone: polskie *a może i*,

litewskie *o gal ir*. Analiza równoległego korpusu polsko-litewskiego ujawnia jeszcze inną polsko-litewską odpowiedniość *może zresztą* i *o gal ir*, por.:

- [6] O tym nic nie mówił. *Może zresztą* mówił, ale zbudziłeś się i wyłączyłam taśmę. To jis nesakė. *O gal ir sakė*, bet tu nubudai, ir aš išjungiau magnetofoną.
- [7] Popatrział na zegarek.
– Jakieś dwie, *a może i* trzy godziny powinniśmy wobec tego mieć – zakończył. Patrzył na mnie, patrzył z nieprzyjemnym uśmiechem, aż podjął:
– Więc powiadasz, że masz mnie za świnię?
Snautas pažvelgė į laikrodį.
– Todėl dabar turime kokias dvi, *o gal ir* tris valandas, – baigė jis.
Jis žiūrėjo į mane, žiūrėjo nemaloniai šypsodamasis, paskui tarė:
– Tai sakai, kad aš kiaulė?

5.3. Grupa trzecia

Gradacja prawdopodobieństwa znajduje odzwierciedlenie również w planie formalnym. Kolejna już grupa wykładników hipotetyczności jest modyfikacją płaszczyny formalnej poprzedniej grupy. W tym przypadku element dodany grupy drugiej pozostaje, natomiast element charakterystyczny pierwszej z wyróżnionych grup zostaje opuszczony, por. polskie *a może* i litewskie *o gal*:

- [8] Oprócz tej książki była jeszcze inna książka o Krzysiu i ten, kto ją czytał, przypomniał sobie, że Krzys miał kiedyś swojego łabędzia (*a może* to łabędź miał swojego Krzysia? – nie wiem na pewno, jak tam było), a ponieważ łabędź był pokryty białym puchem, Krzys nazwał go Puchatkiem.
Be šios knygelės, buvo dar viena knyga apie Jonuką, ir kas ją skaitė, tikriausiai atsimena, kad Jonukas kadaise turėjo gulbiną (*o gal* gulbinas turėjo Jonuką – tiksliai negaliu pasakyti), kurį vadino Pūkuotuku.
- [9] *Może* twoje zjawienie się miało być torturą, *może* przysługą, *a może* tylko mikroskopowym badaniem.
Gal tavo pasirodymas turėjo būti kankynė, gal paslauga, *o gal* tik mikroskopinis bandymas.

5.4. Grupa czwarta

Ta grupa wykładników reprezentowana jest licznie. Zarówno język polski, jak i litewski wykształciły wiele paralelnych wykładników na wyrażenie silniejszego prawdopodobieństwa, por. polskie *chyba*, *może jednak*, *może rzeczywiście*, *może naprawdę* i litewskie *nebent*, *gal*, *gal tikrai*, *gal vistiek*, *matyt*:

- [10] Domyślcie się *chyba*, co miałem zamiar zrobić – wyjaśnił Puchatek, fikając koziółka i zlatując na łeb, na szyję na inną gałąź o trzy łokcie niżej.
– *Matyt*, supratote, ką norėjau padaryti, – paaiškino Pūkuotukas virsdamas kūliais ir atsitrenkdamas dar į vieną šaką, augančią devyniais metrais žemiau.
- [11] – Jeżeli będę słyszała twój głos, to *chyba* dam sobie radę.
– Jei girdėsiu tavo balsą, tai *gal* ištersiu.

- [12] Więc *może* zrobię najlepiej, jeśli skończę pisanie Przedmowy i zacznę pisać samą książkę.
 Todėl *gal* bus geriau, jei baigsiu Įžangą ir pradėsiu pačią knygą.
- [13] Kris, proszę, powiedz mi wszystko, co wiesz, *może jednak* uda się coś zrobić?
 Krisai, prašau tave, pasakyk man viską, ką žinai, *gal vis tiek* pasisektų ką nors padaryti?

5.5. Grupa piąta

Na tę grupę wykładników składają się środki wzmocnionego wyrażenia hipotetyczności. Odnajdujemy tu takie wykładniki, jak: polskie *być może, może, wydaje się, pewnie, zdaje się, tak myślę, moim zdaniem, zapewne, widać* czy litewskie *manyčiau, gal, galbūt, turbūt, rodos, man rodos, man atrodo, atrodo, berods, taip manau, pagal mane, galimas daiktas, pasirodo*:

- [14] – Ajaj! Co za nieszczęście! *Pewnie* biegleś za szybko.
 – Nic nie szkodzi, Puchatku – rzekł Prosiaczek pocieszająco.
 – *Może* innym razem.
 – Vai, kokia nelaimė! *Turbūt* per greitai bėgai.
 – Nieko tokio, Pūkuotuk, – nuramino jį Paršelis.
 – *Gal* kitą kartą.
- [15] Zróbcie coś. *Zdaje się*, że tracę stabilizację.
 Darykite ką nors. *Man rodos*, aš netenku stabilizacijos.
- [16] Żeby ci powiedział, jakie plany knuje przeciw nam x bilionów metamorficznej plazmy? *Być może* żadnych.
 Kad pasakyčiau tau, kokią klastą mums ruošia iks metamorfinės plazmos bilijonai?
Galimas daiktas, nieko.
- [17] – Nie wiem. Nie jestem fizykiem. *Być może*, stabilizuje je jakieś pole siłowe.
 – Nežinau. Aš ne fizikas. *Galimas daiktas*, kad juose stabilizuojasi koks jėgų laukas.

Analiza polskich i litewskich wykładników tej grupy również ujawnia analogie, por. *może – gal, być może – galbūt/gali būti*. Intryguje zaś litewska forma *manyčiau*, która przybiera postać 1 os. lp. trybu warunkowego od czasownika *manyti* ‘uważać, sądzić, myśleć’. Warto również zwrócić uwagę na ściągnięcie litewskiej formy *turbūt* (*turi būti*: dosłownie *musi być / ma być*), a także wykorzystywanie w funkcji wykładnika hipotetyczności polskiej formy czasownika niewłaściwego (predykatywu) nieprzechodniego *widać*. Sporadycznie w eksperymentalnym korpusie polsko-litewskim rejestruje się formę książkową *snadź*⁷, np.:

- [18] Brudny pudel otwiera jedyne oko, jakie mu pozostało, i *snadź* dostrzegłszy nie-
 zwykłe ożywienie swego pana, zeskakuje z kufra na podłogę.
- [19] Ten głos *snadź* rzucił na nią czar –

⁷ Stosunkowo często leksem *snadź* pojawia się w twórczości Stanisława Lema, można go również odnaleźć w tłumaczeniach prozy, np. J. R. R. Tolkien, *Władca Pierścieni*, t. 1, *Drużyna Pierścienia*, por. przykład [19].

Stanęła urzeczona,
I wtedy spełnił się jej los,
Gdy padła mu w ramiona.

5.6. Grupa szósta

Jest to ostatnia z wydzielonych grup. Jej cechą charakterystyczną jest najwyższy stopień prawdopodobieństwa. Należą tu takie leksemy, jak: polskie *najpewniej*, *najprawdopodobniej*, *moim zdaniem*, *jak widać*, *jak sądzę*, *jak przypuszczam*, *jak mi się zdaje*⁸, *na pewno*, *niewątpliwie*, *widocznie*, *najwidoczniej*, *bez wątpienia*, *bez wątpliwości* oraz litewskie *tikriausia*, *kaip man atrodo*⁹, *veikiausiai*, *be abejonės*, *matyt*, *man panašiausia*, *be abejonės*, *iš tikro*, *rasi*, por.:

- [20] Dlaczego? I na to pytanie nie znajduję odpowiedzi, *najprawdopodobniej* dlatego, że mój wybieg był już nazbyt prosty.
Kodėl? Ir į šį klausimą nerandu atsako. *Veikiausiai* todėl, kad mano gudrybė buvo pernelyg jau paprasta.
- [21] Był to pokój większy od mego, też o panoramicznym oknie, w trzech czwartych zasłoniętym przywiezioną *niewątpliwie* z Ziemi, nie należącą do ekwipunku Stacji, firanką, w drobne niebieskie i różowe kwiatki.
Kambarys buvo didesnis už manąjį, irgi su panoraminium langu, per tris ketvirtadalius uždengtu smulkiom melsvom ir rausvom gėlytėm išmarginta užuolaida, *be abejonės* atsivežta iš Žemės, nepriklausančia Stoties turtui.
- [22] Sartorius uważa, że skoro „gość” pojawia się zawsze tylko wtedy, kiedy się budzisz, to *widocznie* on wyciąga z nas receptę produkcyjną podczas snu.
Sartorius mano, kad jeigu „svečias” pasirodo tik tada, kai bundi, tai, *matyt*, okeanas ištraukia iš mūsų gamybinę receptą mums miegant.

Znaczenie odczytywane w wyniku użycia wyżej wymienionych polskich i litewskich wykładników leksykalnych świadczy o tym, że nadawca jest niemal pewien prawdziwości przekazywanych przez siebie faktów (stanów i zdarzeń). Wykładniki pol. *jak mi się zdaje*, litew. *kaip man atrodo* charakteryzuje podkreślenie form zaimkowych *mi* i *man*. W przypadku braku takiego uwydatnienia, wykładniki te można zaliczyć do grupy piątej (5.5).

6. Wnioski

Modalność hipotetyczna traktowana jest jako kategoria znaczeniowa (semantyczna). W związku z tym znaczenia hipotetyczne mogą zostać wyrażone za pomocą wykładników należących do różnych poziomów języka. Zarówno dla języka polskiego, jak i litewskiego są to charakterystyczne wykładniki leksykalne (będące przedmiotem analizy przeprowadzonej w artykule) i syntaktyczne oraz ich

⁸ Z akcentem na formie zaimkowej *mi*.

⁹ Również w litewskim wyrażeniu akcent pada na formę zaimkową *man*.

wzajemne kombinacje. Ponadto dla języka litewskiego można wyróżnić morfologiczne wykładniki znaczeń hipotetycznych – są to formy modus relativus. Należy nadmienić, że formy morfologiczne mogą współpracować z pozostałymi leksykalnymi i syntaktycznymi wykładnikami znaczeń hipotetyczności.

Leksykalne wykładniki znaczeń hipotetycznych można klasyfikować na podstawie stopnia wyrażenia prawdopodobieństwa. W obu zestawianych językach stopniowanie wartości prawdopodobieństwa jest wyraźnie odczytywane zarówno na płaszczyźnie semantycznej, jak i formalnej. Dlatego w języku-pośredniku semantycznej kategorii hipotetyczności, zastosowanym w analizie tych właśnie języków (polskiego i litewskiego), wprowadza się znaczenie gradacji treści hipotetycznych. W rzeczywistości językowej odpowiada to różnym stopniom możliwości/prawdopodobieństwa, które nadawca przypisuje predykatowi. Należy jednak zaznaczyć, że źródłem wyrażonej możliwości/prawdopodobieństwa jest sam mówiący. Formalnie gradację znaczeń można przedstawić jako oś, na której rozmieszczono sześć umownych wartości, poczynając od niskiego stopnia prawdopodobieństwa (grupa pierwsza w opisie), kończąc zaś na wysokim stopniu prawdopodobieństwa (grupa szósta).

W badaniach nad semantyczną kategorią hipotetyczności korzystano z zasobów eksperymentalnego korpusu polsko-litewskiego. Ten fakt sprawia, że wyróżniane regularne polsko-litewskie odpowiedniości użyć poszczególnych wykładników leksykalnych uznaje się za wysoce prawdopodobne. Niemniej jednak dane korpusowe ujawniają fakt, że wyróżnione granice są płynne dla każdych dwóch sąsiednich grup. W praktyce oznacza to, że – dla przykładu – wykładnik zaliczony do grupy piątej może zostać użyty dla wyrażenia stopnia prawdopodobieństwa przypisywanego grupie czwartej lub trzeciej.

W zasadzie obserwuje się znaczne podobieństwo między poszczególnymi grupami leksemów w obu językach. Powyższe stwierdzenie dotyczy zarówno ich liczby, jak i samej struktury leksykalnych wyrażen złożonych (por. pol. *a może i* – litew. *o gal ir*, pol. *bez wątpienia* – litew. *be abejonės* itd.). Zauważalny jest nieco wyższy stopień specjalizacji polskich wykładników, które zdaniem Grochowskiego [1986] należy uznać za partykuły. W systemie znaczników, opracowanym przez Adama Przepiórkowskiego (kierownik projektu) i Marcina Wolińskiego na potrzeby korpusu IPI PAN, są to tzw. kubliki [Woliński 2003]. W zasobach komputerowego słownika języka litewskiego [LKŽ 2008] trudno znaleźć leksemy omawiane w artykule, ponieważ nie mają własnego hasła. Prawdopodobnie jedynym reprezentantem jest leksem litew. *gal*. System znaczników [MA 2010] tylko leksemowi litew. *gal* przypisuje wartość partykuły. Pozostałe formy, zarówno w LKŽ, jak i w MA, traktowane są jako należące do paradygmatu poszczególnych form werbalnych, np. litew. forma *atrodo* opisywana jest jako 3 os. lp. lub 1m. czasownika *atrodyti*¹⁰.

¹⁰ Por. <word="Atrodo" lemma="atrodyti(-do,-dė)" type="vksm., teig., nesngr., tiesiog. n., es. l., vns., 3 asm."/> (MA 2010). Wyjaśnienia: vksm. – czasownik, teig. – forma twierdząca, nesngr. – forma niezwrotna, tiesiog. n. – tryb oznajmujący, es. l. – czas teraźniejszy, vns. – liczba pojedyncza, asm. – osoba.

LITERATURA

- Dimitrova L., Koseska-Toszewa V., Roszko D., Roszko R., 2010, *Application of Multilingual Corpus in Contrastive Studies (on the example of the Bulgarian-Polish-Lithuanian Parallel Corpus)*, „Cognitive Studies / Études Cognitives”, t. 10, s. 217–239.
- LKŽ 2008 – *Lietuvių kalbos žodynas*, wariant elektroniczny, pierwsze wydanie (2005), ostatnia aktualizacja (2008): <http://www.lkz.lt>
- MA 2010 – *Morfologinis anotatorius*: http://donelaitis.vdu.lt/main.php?id=4&nr=7_1
- Maldżiewa V., 2003, *Modalność: hipotetyczność, irrealność, optatywność i imperatywność, warunkowość*, Gramatyka Konfrontatywna Bułgarsko-Polska, t. 6, cz. 3, Warszawa.
- Projekt 1984 – *Projekt gramatyki konfrontatywnej bułgarsko-polskiej i serbskochorwacko-polskiej*, [w:] Polański K. (red.), *Studia polsko-południowosłowiańskie*, Wrocław.
- Roszko D., 2006, *Funkcjonalne odpowiedniki litewskiego perfectum w litewskiej gwarze puńskiej i w języku polskim*, Warszawa.
- Roszko D., Roszko R., 2009, *Morphosyntactic Specifications for Polish and Lithuanian. [Description of Morphosyntactic Markers for Polish and Lithuanian Nouns within MULTEXT-East Morphosyntactic Specifications (Version 3.0 May 10th, 2004)]*, [w:] *Representing Semantics in Digital Lexicography Innovative Solutions for Lexical Entry Content in Slavic Lexicography, MONDILEX Fourth Open Workshop Warsaw, Poland, 29 June – 1 July*, L. Dimitrova, V. Koseska-Toszewa, R. Roszko (red.), Warszawa.
- Selinker L., 1972, *Interlanguage*, „Iral”, 10(3), s. 209–213.
- Woliński M., 2003, *System znaczników morfosyntaktycznych w korpusie IPI PAN, „Polonica” XXII/XXIII*, s. 39–54.

LEXICAL INDICATORS OF THE HYPOTHETICAL
MODALITY IN POLISH AND LITHUANIAN

SUMMARY

The dissertation discusses the problem of lexical indicators of the hypothetical modality to be observed in Polish and Lithuanian. To begin with, the definition of the hypothetical modality along with its paraphrase has been formed. Furthermore, the gradational character of the category has been analyzed. There have been distinguished six groups of lexemes, which express particular degrees of the hypothetical modality – ranging from that expressing the trace of uncertainty (minimal degree of probability) to that expressing almost complete certainty (maximum degree of probability). The resemblances and differences between the languages have been noticed.

In the research area, the method of contemporary contrastive studies utilizing the interlanguage and the experimental Polish-Lithuanian corpus have been applied.

ЛЕКСИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА ГИПОТЕТИЧЕСКОЙ МОДАЛЬНОСТИ В ПОЛЬСКОМ И ЛИТОВСКОМ ЯЗЫКАХ

РЕЗЮМЕ

В статье описывается проблема лексических показателей гипотетической модальности в польском и литовском языках. В самом начале представляется содержание категории гипотетической модальности и ее парафраза (экспликация). Затем описываются особенности этой категории как изменение по степеням возможности. Выделяются шесть групп лексем, которые связаны с разными степенями возможности. Первая группа связана с лексемами, выражающими легкую возможность, последняя же группа включает лексемы, которых степень возможности приближается к единице (истине, полной уверенности говорящего).

Обращается внимание на сходства и различия между сопоставляемыми языками.

В исследованиях используются (а) современный метод сопоставления языков – метод теоретического сопоставления естественных языков с использованием так называемого языка-посредника (*tertium comparationis*), (б) данные экспериментального польско-литовского корпуса.

Słowa kluczowe: język polski, język litewski, modalność hipotetyczna, komparatystyka, korpus polsko-litewski.

Key words: Polish and Lithuanian languages, hypothetical modality, contrastive studies, Polish-Lithuanian corpus.

Ключевые слова: польский и литовский языки, гипотетическая модальность, сопоставление языков, польско-литовский корпус.